

6. poglavlje

Komunikacija

Komunikacija se odvija uvijek kada:

- jedna osoba pošalje poruku, a
- druga osoba primi poruku i odgovori na nju

Beba počinje komunicirati čim se rodi, puno prije nego nauči govoriti. Prije nego što dijete može razgovarati s drugim ljudima, ono treba naučiti mnogo jednostavnih komunikacijskih vještina, kao što su:

Daj mi to.

- ① razumijevanje jednostavnih riječi i zahtjeva

- ② upotreba gesti

Gore.

- ③ izgovaranje jednostavnih riječi

Dobro miriše.

- ④ upotreba kratkih rečenica

Sve te komunikacijske vještine pomažu djetetu da se osjeća bliskim svojoj obitelji. Kasnije će mu ove vještine pomoći da se nauči igrati s drugom djecom.

Kako poteškoće s vidom utječu na komunikaciju

Mala beba može slati poruke o tome što misli ili osjeća pomičući svoje tijelo (na primjer okretanjem glave), ispuštanjem zvukova (plakanjem) i mijenjanjem izraza lica (mrštenjem). Članovi obitelji uče razumjeti što znače poruke njihove bebe i odgovaraju na njih.

Sva se djeca žele igrati. Međutim, ovo dijete treba pomoć da započne.

Dijete oštećena vida može se činiti previše tihim. Ono možda šalje manje poruka jer pokušava razumjeti zvukove oko sebe. Obitelj mu može pomoći u komunikaciji slanjem poruka na načine koje ono razumije i učenjem razumijevanja različitih poruka koje ono šalje.

Roditelji moraju naučiti primjećivati različite vrste poruka koje šalju njihova djeca. Na primjer, dijete koje vidi služi se pogledom da bi pokazalo kako sluša. No, slijepo dijete će pomicati ruke ili tijelo da bi poslalo istu poruku ili će biti tiho tako da može pratiti što se oko njega događa.

Roditelji moraju također slati različite povratne poruke svojoj djeci. Lako je zaboraviti da dijete ne može vidjeti poglede ili osmjeh svojih roditelja i da oni njemu moraju slati poruke dodirom i zvukom.

Ako pošaklja svoje dijete, ono će se možda nasmiješiti.

Razgovor s vašim djetetom je vrlo važan

Dijete koje ima oštećen vid teže od druge djece uči značenje riječi. To je zato što često ne može vidjeti o čemu se govori. A opet, za slijepo dijete je osobito važno naučiti slušati druge i razgovarati jer mu te vještine pomažu razumjeti svijet koji ne vidi.

Krave su pobjegle s polja.

Dok radite svakodnevne poslove ili se igrate s djetetom, stalno razgovarajte s njim kratkim, jednostavnim rečenicama. Ispočetka će možda biti teško ako niste navikli toliko govoriti. No, zapamtite da je ovo jedan od glavnih načina na koji vaše dijete može naučiti o svijetu – posebno o onomu što samo ne može iskusiti. Kasnije će mu to pružiti više materijala za priču s drugima.

Huu, ovo je jakog mirisa. Znaš li što je to, Rina?

Pržim meso, Suma. Osjetiš li vrućinu s peći? Čuješ li kako ulje cvrči?

Kakav je to miris?

Zapamtite da dijete koje vidi puno uči o svijetu promatrajući.

Dijete koje ima oštećenje vida, koristi druga osjetila da bi naučilo o svijetu. Kad god je moguće, dajte mu da dodirne, okusi ili omiriše ono o čemu pričate. To mu pomaže da počne shvaćati značenja riječi.

AKTIVNOSTI

Donje su aktivnosti podijeljene na dva dijela:

- aktivnosti prije nego što dijete može govoriti,
- aktivnosti kada dijete počne govoriti.

Ako vaše dijete ima ostatak vida, obavezno prilagodite ove aktivnosti da, što je više moguće, iskoristite njegov preostali vid (vidi poglavlje 4).

Komunikacija prije nego dijete može govoriti

NAIZMJENIČNE AKTIVNOSTI

Naizmjenična aktivnost s vašim djetetom znači (1) slati mu poruku ili odgovarati na poruke koje vam on šalje i (2) nastojati da se ta izmjena među vama održi.

Svaki puta kada radite naizmjeničnu aktivnost sa svojim djetetom nešto se različito može dogoditi. No, ovdje su neke opće smjernice koje mogu pomoći da naizmjenična aktivnost glatko teče:

1. Za početak, dajte djetetu do znanja da ste blizu i spremni za igru.
2. Neka dijete bude prvo na redu, tako da vam pokaže što želi raditi. No, ako morate dugo čekati, sami započnite.

3. Kada vaše dijete reagira na bilo koji način, smatrajte to njegovim odgovorom i odgovorite na njega. Tako ono zna da ste primijetili što je napravilo i da vam se svidjelo. Ako ne odgovori, pokušajte ga potaknuti, na primjer dodirrom ruke, da biste ga podsjetili da je red na njega. Također mogu pomoći aktivnosti koje uključuju uzimanje i davanje, kao što je međusobno dodavanje loptom.

4. Kada je na vama red, pokušajte potrošiti jednaku količinu vremena kao i vaše dijete za svoj red.

5. Dajte svom djetetu da prestane kad god želi. Većina naizmjeničnih igara traje samo minutu ili dvije jer djeca mogu zadržati pažnju samo kratko vrijeme.

► **Kako ohrabriti svoje dijete na naizmjeničnu komunikaciju**

Naizmjenična komunikacija pomaže vašem djetetu da nauči kako može utjecati na ono što drugi rade šaljući im poruke. To ga čini zainteresiranijim za svijet i spremnijim na komunikaciju. Naizmjenična komunikacija mu također pomaže da nauči važne komunikacijske vještine, kao što je započinjanje 'razgovora', obraćanje pažnje i odgovaranje na poruke članova obitelji.

1. Marie daje nećaku Reneu do znanja da je blizu i spremna za igru tiho mu pričajući i nježno mu dodirujući ruku.

2. Kada Rene reagira na njen dodir pružajući ruku da joj opipa lice, ona na to odgovara kako bi znao da je učinio nešto važno.

3. Marie čeka da Rene završi i zatim je red na nju da mu prstom dotakne nos.

4. Potom čeka da on odgovori i tako dalje.

Pripreme za govor

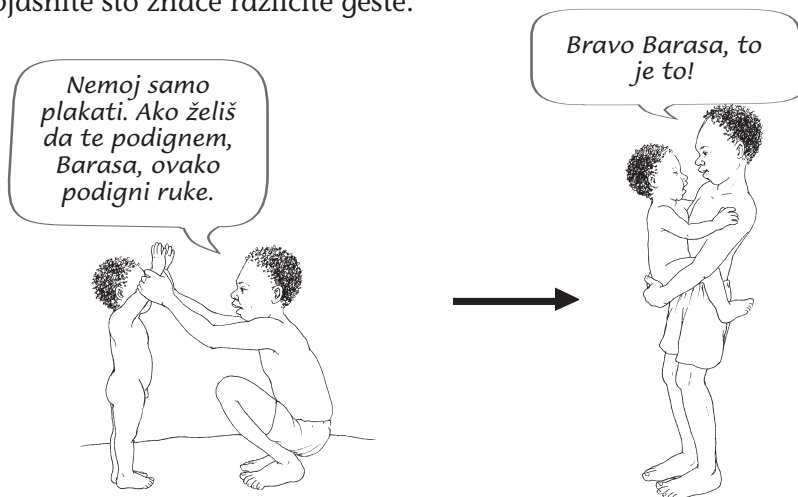
► Kako pomoći djetetu da šalje poruke svojim tijelom (gestama)

Pokušajte igrati igre koje koriste geste.

Ovo dijete uči da pokazivanje prstom šalje poruku.

Objasnite što znače različite geste.

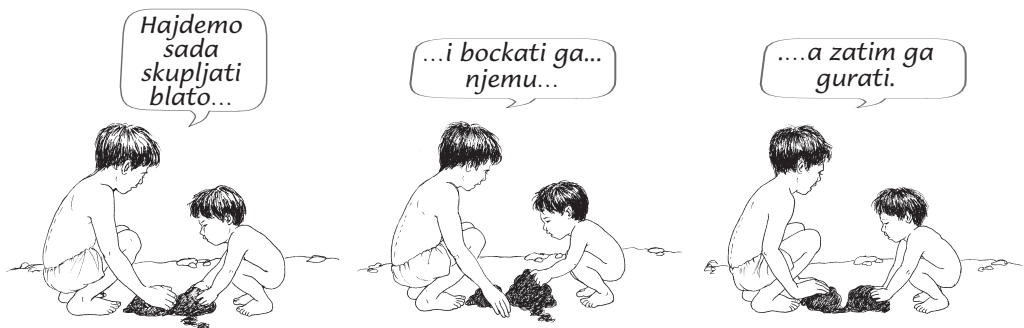

► Kako pripremiti dijete za učenje govora

Razgovarajte o svakom poslu ili aktivnosti koju obavljate i o tome kako ih obavljate.

Evo drugog primjera:

Tobarov brat riječima opisuje igru koju Tobar voli igrati.

Razgovarajte o stvarima koje radite i o svakodnevnim predmetima.

Ako u svojim svakodnevnim aktivnostima stalno koristite nazive za dijelove tijela i uobičajene predmete, vaše će dijete naučiti što riječi znače i prije nego što ih može izgovoriti.

Dijete oštećena vida, ne vidi kako drugi ljudi izražavaju svoje osjećaje, poput straha ili radosti. Ono treba pomoć kako bi razumjelo što su osjećaji. Potaknite ga da opipa vaše lice, a zatim i svoje da nauči kako se na njemu pokazuju osjećaji.

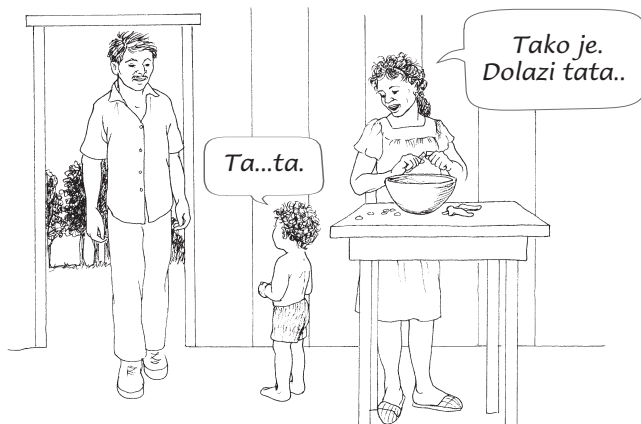

Razgovarajte o osjećajima i uzbuđenjima koje iskusite vi ili vaše dijete.

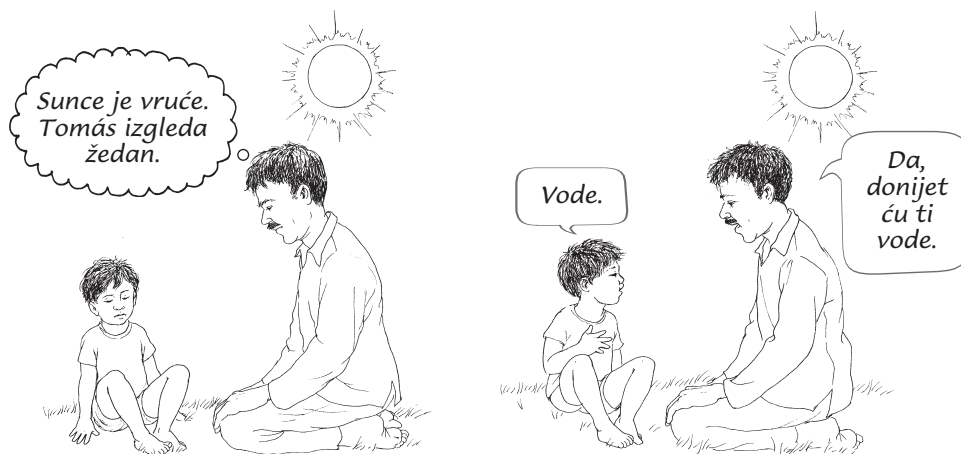
Kada vaše dijete počne govoriti

► Kako pomoći djetetu komunicirati riječima

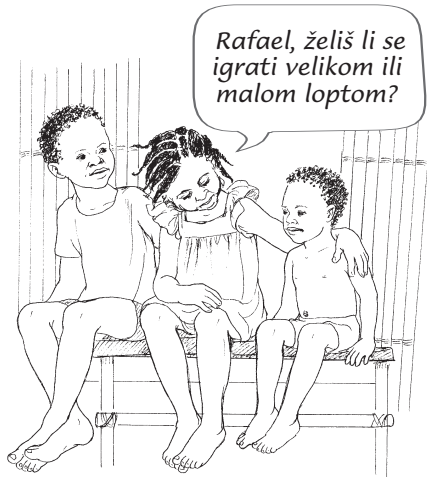
Malo dijete ne zna dovoljno riječi da bi reklo sve što želi reći. Zato će često upotrijebiti zvuk ili riječ, ili nekoliko riječi, da kaže mnogo toga. Nemojte svom djetetu reći da je nešto pogrešno reklo. Umjesto toga pomozite mu da proširi rječnik dopunjavajući riječi koje ono nije reklo.

Radije pričekajte da dijete nešto zatraži nego da mu to date unaprijed.

Postavljajte pitanja koja traže više od da-ne odgovora.

Pustite vašemu djetetu da vodi razgovor. Razgovarajte o onome što on želi.

Kada je poruka vašeg djeteta nejasna, recite mu to. Ponekad, ma koliko se trudili, ne možete razumjeti što vam dijete pokušava reći.

Možete ga pokušati pitati:

Ako i dalje ne razumijete što vam pokušava reći, recite mu to.

Uobičajeni problemi pri učenju govora

Djeca koja vide dobivaju ideje za komunikaciju gledajući kako drugi razgovaraju. Djetetu s oštećenjem vida to nedostaje i može naučiti govoriti kasnije nego dijete koje vidi. Zato, kad uči govoriti, dijete oštećena vida često:

- ponavlja što drugi govore radije nego da izražava vlastite misli
- pogrešno koristi riječi kao 'on', 'ona', 'ono' i 'ti', 'vi' (zamjenice)
- ne okreće se prema osobi koja govori
- pita mnogo pitanja.

Ako vaše dijete ima neke od ovih problema, evo nekoliko aktivnosti koje mogu pomoći.

► *Da pomognete djetetu da izražava vlastite misli*

Prirodno je da mala djeca ponavljaju ono što drugi govore. U stvari, malo dijete treba poticati da ponavlja riječi jer mu to pomaže naučiti govoriti. No, dijete koje oštećena vida često nastavlja ponavljati riječi dugo vrijeme, umjesto da uči reći ono što misli. To se događa zato što:

- vaše dijete možda želi nastaviti razgovarati s vama, ali ne zna dovoljno riječi da vam to kaže
- možda ne razumije vaše riječi jer ne vidi ono o čemu govorite
- možda ponavlja riječi pokušavajući razumjeti što znače

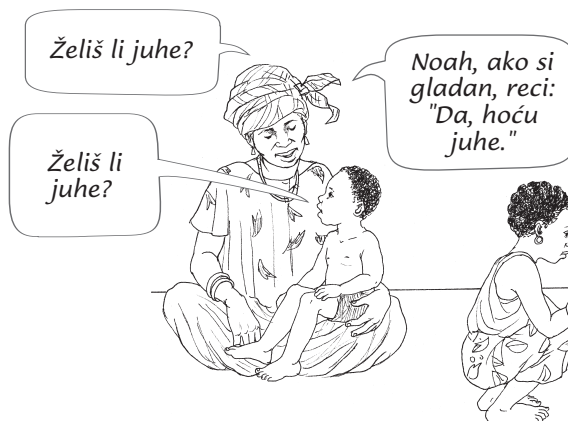
Ako vaše dijete ponavlja što vi govorite, recite mu da ste ga čuli i zatim proširite ono što je reklo. To pokazuje djetetu da ga slušate i da postoje i drugi načini da odgovori.

Pokušajte razumjeti što dijete pokušava reći kada ponavlja vaše riječi. Često pomaže ako potražite osjećaje i ideje o kojima možda želi razgovarati ali ne zna kako to reći.

Dajte svom djetetu puno prilika da u zajednici gdje živite uči o svijetu i dodiruje stvari o kojima govorite. To će mu pomoći da nauči više riječi pa će rjeđe morati ponavljati stvari. Također, to će pokazati drugim ljudima kako mu mogu pomoći.

Kako vaše dijete raste, recite mu da ponavljanje onoga što drugi kažu ne šalje pravu poruku.

► **Kako pomoći djetetu da se nauči služiti zamjenicama**

Zamjenice su riječi kao 'on', 'ona', 'ono', 'ti' ili 'vi'. Te se riječi mogu odnositi na mnogo različitih ljudi ili stvari. Sva djeca imaju poteškoća pri učenju pravilne upotrebe ovih riječi. No, djeca oštećena vida imaju više poteškoća jer ne vide o komu ili čemu se razgovara i je li osoba koja govori muškarac ili žena. Djeci oštećena vida često trebaju jedna ili dvije godine više da nauče pravilno upotrebljavati zamjenice.

Koristite zamjenice kada razgovarate s djetetom, čak i ako ih ono pogrešno koristi. No, budite sigurni da zna da njemu govorite. Možete prvo reći njegovo ime ili ga nježno dodirnuti da mu privučete pozornost.

Igrajte igre koje uče dijelove tijela. Kada dijete poznaje dijelove svog tijela, pomozite mu da ih prepozna na drugim ljudima.

Ako dijete izgleda zbunjeno, pokažite mu o komu govorite vodeći ga do osobe na koju se zamjenica odnosi.

Igrajte igre koje potiču naizmjeničnu aktivnost. Naglašavajte zamjenice dok se igrate.

Ako se vaše dijete pogrešno služi zamjenicama jer ponavlja tuđe riječi, probajte prijedloge iz prethodnog odlomka.

► **Kako pomoći vašem djetetu da se okrene prema osobi s kojom razgovara**

Budući da ne vide druge ljude kako razgovaraju, slijepa djeca ne znaju da bi se trebala okrenuti prema osobi s kojom razgovaraju.

Potičite svoje dijete da se okrene prema ljudima kada razgovara s njima.

Ispočetka mu možete nježno okrenuti glavu prema sebi dok govorite.

Kada bude starije, učite ga da se okrene prema vama dok razgovarate.

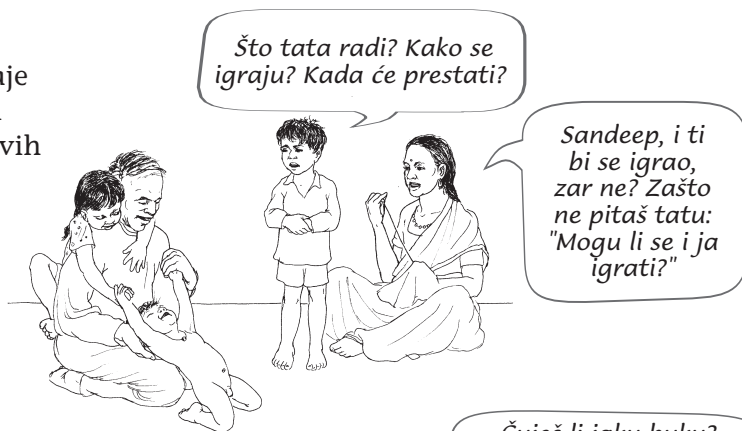
► Kako pomoći djetetu da postavlja manje pitanja

Većina djece prolazi kroz razdoblje kada postavljaju mnogo pitanja. No, slijepa djeca često postavljaju pitanja kroz mnogo duže razdoblje. To može biti zato jer:

- ne mogu vidjeti što se oko njih događa
- ne znaju dovoljno riječi da bi nastavili razgovor
- žele kontakt s drugom osobom
- stariji ih tako često ispituju

Ako vaše dijete postavlja toliko pitanja da vam je teško na sva odgovoriti ili ako se čini da ga ta pitanja sprečavaju da nauči i druge oblike razgovora, ono treba vašu pomoć.

Potražite osjećaje koji bi se mogli kriti iza djetetovih pitanja.

Opišite nove stvari prije nego ih dijete samo iskusi. Tako neće morati postavljati pitanja da bi shvatilo što se događa.

Obratite pažnju na to kako razgovarate s djetetom. Pitate li ga mnogo? Ako je tako, pokušajte neka svoja pitanja pretvoriti u izjave. Na primjer, umjesto da pitate "Želiš li ići u krevet?", recite:

